

ДИТИНСТВО І ЛІТЕРАТУРА: ПОСТМОДЕРНА ВІЗІЯ

Борис ШАЛАГІНОВ, доктор філологічних наук, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія», заслужений діяч науки і техніки України

Україна: від пострадянського ентузіазму до постмодерної розгубленості

Наша держава переживає нині відповідальний період оновлення соціального, політичного і культурного життя. Характерність історичного моменту полягає в тому, що вироблений певний внутрішній досвід державного будівництва, нехай неоднозначний, але тим і цінний, на який нині можна спертися; накопичений також досвід взаємодії з реальним життям у західному світі, що допоможе забезпечити нашу країну від певних райдужних ілюзій та поверхових наслідувань; події останніх років, попри всю свою трагічність, оголили й унаочнили механізм історичного руху і тим самим допомогли нашим інтелектуалам глибше зрозуміти логіку тих складних суперечностей і поворотів, якими завжди багата історія.

Нарешті, вирросло покоління нових громадян, народжених уже в незалежній Україні, яке своєю психологією, смаками, поглядами і переконаннями не тільки відбило всі особливості надскладних попередніх років, а й готове передати їх своїм маленьким дітям, які у них уже народилися. Аналізуючи це покоління, ми можемо внести корективи у стратегію національної освіти і виховання, процес вироблення якої позначений такими ж самими суперечностями і драматизмом, що й інші процеси в державі.

Для прикладу подивімося, як змінювалася концепція шкільної освіти в нашій країні. Спочатку в її основу був покладений принцип розвитку **особистості**. Другий принцип – **гуманітаризація**, тобто орієнтація на ті навчальні дисципліни, що покликані формувати духовний зміст особистості й почуття моральної відповідальності. Вважали, що доступ до сучасних знань мусить мати лише духовно повноцінна особистість; у цьому полягала гарантія того, що знання, технології, оснащення, зброя і т. п. ніким не будуть використані проти суспільства («комплекс Чорнобиля»). Третій принцип – виховання **творчої** особистості, а не просто слухняного виконавця. Головною творчою метою, здатною захопити особистість, було проголошено створення нової національної держави – незалежної України¹.

Ця концепція виникла тоді, коли досвід самостійного державного життя в новій Україні був практично нульовий і автори-розробники спиралися переважно на загальні філософські міркування про «належне буття» (Гегель, Гайдеггер) – ту уявну реальність, відому під назвою «модерністичний проект», яка була задумана ще німецькими філософами на початку XIX ст. і яку, в плані реалізації просвітницько-гегелівсько-марксистського проекту формування нової людини, намагалися втілити в СРСР. Під цю амбіційну концепцію були розроблені в Україні державні стандарти шкільної освіти, які пройшли довготривале, всебічне публічне обговорення, часом драматичне і конфліктне, але... несподівано для вчених були відхилені урядом! За короткий час, уже без будь-якого наукового обговорення, був написаний інший текст Держстандарту, оперативно затверджений Верховною Радою країни. І – так само без будь-яких наукових дискусій – спланований перехід школи на 12-річний термін навчання.

Під час аналізу «Національної доктрини розвитку освіти України в XXI ст.» (2001 р.) та публікацій на методичну проблематику, зокрема навчальних програм, впадали в око такі зміни. Тепер домінував принцип не розвитку особистості, а **адаптації** індивіда до складного суспільного оточення; гуманітаризація поступилася місцем **прагматизації**; творча особистість – **компетентному** індивіду, що мусить **знати** свою справу й уміти **виконувати** доручене завдання. Якщо раніше передбачалося, що знання і вміння спрямовані на розвиток культури як найвищого духовного стану особистості, то тепер – на обслуговування цивілізації як суми необхідних вигод і умов для виживання. Школа має виховувати індивіда, який мусить уміти протистояти конкурентному оточенню, що апріорі визнається **чужим** і навіть ворожим щодо нього. Випускнику слід уміти застосовувати набуті в школі знання для успішної адаптації у сприятливе середовище чи навпаки – для конкретної протидії несприятливому середовищу з метою успішного виживання та кар'єрного росту.

Можна зрозуміти переваги такого прагматичного підходу з погляду інтеграції в життя кож-

¹Докладніше див.: Шалагінов Б. Б. Урок літератури: Роздуми літературознавця про шкільну методу / Б. Б. Шалагінов. – К.: Грамота, 2013. – С. 187–194.

ного окремого учня. Але при цьому, на нашу думку, втрачалися перспективи **покоління** в цілому. Випускників шкіл навчають, як подбати про свої персональні потреби на цю хвилину, про влаштування в середовищі, яке вони сприймають як простір для вільної конкуренції, тобто, по суті, як **відчужене середовище**. Але навряд чи таке покоління буде здатне ставити перед собою і – що важливіше – перед власною нацією найвищі цілі, спрямовані на її політичний і культурний **розвиток**.

Не вдалося вченим також переконливо обґрунтувати з точки зору націєтворення цілі навчання юні за кордоном. Кожній молодій людині надавалися тим самим можливості облаштувати свою персональну життєву долю, і це позитив; але як можна виховати риси національної ідентичності в людині, котра одержує вищу, а тепер уже й середню освіту за кордоном, – це питання досі без відповіді.

Усі зазначені зміни обґрунтовували необхідність привести певні норми внутрішнього життя держави, і освіти зокрема, у відповідність зі стандартами життя в розвинутих країнах західного світу. Слід відзначити, що тоді, наприкінці 1900-х років, ще не було установки наслідувати всі європейські підходи. Адже освіта – це найтендітніший механізм, що відбиває національну ментальність; її традиції мають обережно передаватися з покоління в покоління. Характерно, що в концепції шкільного стандарту, розробленій спочатку Академією педнаук України, одне з чільних місць займало положення про **національні** традиції освіти. Справді, де, як не на уроках літератури, виникала можливість відповісти на складні питання про життя емоційно неспокійних, але інтелектуально ще безпорадних підлітків? А читання ретельно підібраних літературних творів мало зберегти національну ідентичність. Проте такої можливості, на жаль, позбавлені ті наші підлітки і тінейджери, яким «пощастило» здобувати освіту в закордонних навчальних закладах. Крім того, в 90-ті роки ще не встиг поширитися в нашій науці і в культурних запитах молоді постмодернізм з його головною ідеєю, що література – це всього лише окремий сегмент в індустрії дозвілля і розваг.

Тепер, коли минув певний час, ми можемо оцінити описані вище зміни у вітчизняній стратегії шкільної освіти як постмодерністські. В основі постмодерності як ідеології лежить визнання за людиною права на вільне самовираження. Але в реальності таке самовираження здебільшого обмежується, на жаль, рамками гедонізму і споживацтва. І оскільки завжди залишається «небезпека», що людина захоче вийти із цих обмежень, то друга сторона постмодерної ідеології – це суворі ієрархічність і структурованість суспільства, сис-

тема тотального контролю, регламентації, тестування, формалізації та бюрократизації. Саме в такій всеохопності полягає, на нашу думку, суть Болонської системи, про яку так багато писали у фаховій пресі ще зовсім недавно.

Зрозуміло, наскільки все це відрізняється від прийнятої нашими методистами на початку 1990-х років системи творчого розвитку особистості відповідно до **національних** традицій. Тож варто докладніше сказати про ці відмінності. З переходом європейського суспільства на постіндустріальний етап у західних школах виникли цілком нові критерії оцінки освіти. Ключовими умовами успішності тепер вважають бюджетування, наявність необхідних приміщень, рівень комфортності, комп'ютеризацію, диференційний підхід, співвідношення контингентів учителів та учнів. Водночас у нас за основу беруть виховну модель особистості, співвідношення знань фундаментальних і тих, що орієнтовані на практику, виховання культури спілкування, формування навичок життя **в соціально і культурно однорідному та доброзичливому середовищі**. На Заході вчителя сприймають як умілого менеджера, технолога навчального процесу і психолога, який зобов'язаний діяти відповідно до заздалегідь розробленої і затвердженої вище навчально-виховної методи, що не підлягає змінам. У нашій же методиці вчитель розглядається як старший друг и наставник учня, помічник батьків у вихованні, як пропагандист культури, педагог-творець. Немислимо на Заході, щоб практикуючий вчитель виступав з методичними статтями в журналах; у нас же це є правилом.

Чи наздожене наш Ахілл постмодерну черепаху?

Нашій першій концепції освіти можна вибачити певний утопізм, бо все суспільство перебувало тоді тільки на початку шляху, і мало хто міг уявити труднощі в дорозі.

Проте поступово дедалі зрозумілішим ставало те, що наша країна йде шляхом буржуазно-олігархічних відносин. І дедалі помітнішим ставало те, що всі програми із зарубіжної літератури орієнтувалися на якусь абстрактну ерудицію і вченість, на якусь утопійну прекрасноту освіченість. Усі вони створювалися в «лібералістичному» ключі. Їхні автори виходили з того, що з початком незалежності наш підліток одержав усі необхідні умови для розумового й естетичного самовдосконалення, що віднині коло його інтересів тільки розширюватиметься, мова вдосконалюватиметься, а мораль покращуватиметься. Достатньо просто запропонувати дитині «справжній» естетичний продукт, і вона сама, мовляв, потягнеться до гарного, розумного

і доброго. До цього завдання поставилися із суто просвітницьким (в сенсі XVIII ст.) завзяттям: оскільки уже давно складено «канон» найкращих художніх текстів, так званий «золотий фонд», то його й треба запропонувати учневі!

Під цим кутом зору уже не мали суттєвого значення відмінності у програмах 1993, 1998, 2001, 2004 і 2012 роках. Дедалі суворішими ставали «відкриті листи до громадськості», що засуджували черговий опус програмотворення, дедалі соліднішими і серйознішими – списки «підписантів». Програми буксували на місці. Бо ніяк не можна було вирішити фундаментальне питання щодо «виховної моделі особистості». Кого держава виховує, кого хоче бачити на виході зі школи? Що, наприклад, має складати освітній рівень зразкового представника «середнього класу»? А освітній рівень зразкового менеджера, який допомагає стягувати з «середнього класу» горезвісну «додану вартість»? А рівень «еліти» та інших «обраних», яким мають служити ці менеджери? А є ще «просто» трудовий люд, селяни, робітники, службовці... Хто з них «творці», «будівничі» своєї держави? А ще варто пригадати слова Михайла Бакуніна про те, що «крупний власник просто не може бути патріотом», бо захищає він не свою національну ідентичність, а свої статки, які, до речі, можуть бути розпошені по всьому світу!

Орієнтація на західну школу, запроваджена «Національною доктриною...» 2001 р., теж не принесла очікуваного результату. Уже давно в Європі назрівала «когнітивна» проблема, пов'язана з багатонаціональним складом населення. Там давно уже втратила чинність класична схема розподілу соціальних ролей залежно від національності і місця народження, коли, наприклад, у Німеччині слово «турок» автоматично означало «чорнороб»². А вже тепер переселенці з інших географічних зон могли на рівних входити в «еліту» (якщо їхні батьки встигли вкорінитися цивілізаційно в титульну націю); або могли утворювати просто толерантну до місцевих цінностей етнокультурну групу, залишаючи для себе можливість кар'єрного зростання при збереженні власних національних традицій; нарешті могли існувати як «чужорідне тіло», байдуже і навіть вороже до місцевих звичаїв. Зрозуміло, що діти таких різних груп переселенців по-різному ставилися і до ціннісного змісту того гуманітарного матеріалу, який викладали їм у школі (історія, література, філософія, основи релігії тощо). Зокрема критерієм сприйняття художньої літератури для однієї групи було спіл-

кування з визнаними цінностями, а для інших – міркування розваги та заповнення дозвілля. Але докладніше про це – трохи пізніше.

Буквально в наші дні проблема надзвичайно ускладнилася – і не лише для педагогів, а й для всіх стратегів національної безпеки – у зв'язку з численними біженцями з Азії та Африки, серед яких велика кількість дітей! Зрозуміло, що навчати цих дітей буде конче необхідно, інакше це спричинить багато несподіваних загроз. Проте чи не доведеться адресно, спеціально з огляду на інтереси цих груп, відмовитися від фундаментальної основи дитячої освіти в будь-якій державі: від громадянського її змісту? Здавалося б, можна тимчасово обмежитися скромним завданням: виховання просто толерантного, неворожого ставлення до місцевих звичаїв. Але як же тоді бути з неминучою у спілкуванні саме молоді взаємною дисиміляцією?

Оскільки доба національно-громадянської ізоляваності населення, здається, назавжди відійшла в минуле (тим більше, що в міжнародних статутах зафіксоване фундаментальне право людини обирати для мешкання на земній кулі те місце, яке вона уподобала), то, без сумніву, проблеми західного світу тією чи іншою мірою обов'язково торкнуться і нас, якщо вже не торкнулися. Інша справа, що співмешкання різних етносів і націй в сучасній Європі має характер суто механічної суми. Ще Ф. Ніцше критикував Європу за те, що жодна спільна ідея не об'єднує її мешканців, і пророкував неминучий розпад європейської спільноти, якщо не буде вироблена якась спільна духовна основа.

Отже, сучасна вітчизняна філософія освіти, напередодні неминучого якісного розширення зв'язків із західним світом, опиняється перед вибором чотирьох варіантів національної освітньої стратегії:

- 1) Виховання національно свідомого громадянина – патріота, творця національних духовних цінностей і захисника національної ментальності.
- 2) Виховання підданого, що поділяє національні духовні цінності в державі, виявляє інтерес до її культури.
- 3) Виховання мешканця, який знайшов притулок у певній державі і толерує її спосіб життя та цінності.
- 4) Виховання індивіда, що походженням та сталими родинними зв'язками тісно пов'язаний зі своєю нацією чи етнокультурною групою, але одержує базову освіту за місцем проживання за кордоном, в умовах іншої ментальності, мови, культурно-національних традицій і т. п. Картина ще більше ускладнюється, якщо йдеться про дитину з багатої родини, для якої виховання та освіта за кордоном є обов'язковим елементом «іміджу заможності».

²Велика роль «гастарбайтерів» з Туреччини, яких запрошували в Німеччину як дешеву робочу силу для відновлення зруйнованого під час війни господарства.

Отже, суто кабінетні суперечки, що постійно виникають навколо шкільних програм із зарубіжної літератури, всього лише віддаляють нашу освіту і педагогіку від складних завдань, що сама пані Історія на своєму нинішньому, постмодерному, етапі висуває – і уже не лише перед нашою державою, а й перед усією світовою спільнотою.

Європа: криза естетичного надвиробництва і діти

Описані нами вище зміни в етнокультурній панорамі Європи не могли не вплинути не тільки на освіту, а й на художню літературу, яка спромоглася, тим не менше, перетворити недолік на перевагу. Оскільки фундаментальні проблеми культуротворення пов'язані насамперед з національним питанням, а наявну «механічну суму» національних мешканців у Європі поки що неможливо перетворити на їхню духовну спільність, то література в результаті просто обійшла стороною і саме питання нації, і всі громадянські питання взагалі. Сприяв цьому... естетичний ринок!

На рубежі ХХ–ХХІ ст. ми спостерігаємо бурхливий розвиток ринку, орієнтованого на все молодіжне, який поступово охоплює також все підліткове і навіть раніший вік. Виникає мода на молодість: одяг, зачіски, макіяж, гаджети, відеофільми і музичні диски, комп'ютерна продукція, ігри...

У своїх життєвих планах підлітки масово орієнтуються на максимальне використання власного «гендерного» і «вікового» ресурсу. Дівчатка досить рано починають розглядати своє тіло як ключовий ресурс щасливого майбутнього. Поширюється канон «справжньої» жіночої (до недавнього часу навіть – дівочої) привабливості, складовими якої стають не тільки відповідна зовнішність, а й уміння «конвертувати» її в матеріальний зиск. Юнаки досить рано починають сприймати протилежну стать як предмет сексуальних утіх та «мірило» матеріальних і кар'єрних успіхів.

Отже, у ХХІ ст. смаки формують насамперед не через педагогічний вплив, а через їхню активну комерціалізацію, тобто через включення у сферу споживання та одержання надприбутків. Проте постмодерна індустрія не просто відгукується на нові запити; необхідно наголосити, що вона їх активно **формує**, і уже не опосередковано, не «відчужено» (К. Маркс), як у попередні століття, а шляхом включення у широкий ринок попиту, який спеціально для цього **створюється**.

Так, потужним чинником розвитку ринкового попиту для молоді стало ще з 1960-х років сексуальне життя, тож промислове лобі намагається вигадувати все нові і нові пов'язані з цариною сексу інтереси і потреби. Вкажемо також на небачений розквіт пластичної та трансгендерної хірургії, яка заявляє своє гучне слово у форму-

ВІТАСМО

Указом Президента № 269/2015 про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня науки за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» присвоєно Борису Борисовичу ШАЛАГІНОВУ, доктору філологічних наук, професору кафедри літературознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Б. Б. Шалагінов – автор понад 200 статей про німецьку філософію, естетику та літературу Німеччини та інших країн Європи, про шкільну методичку викладання зарубіжної літератури, монографій, серед яких: «Фауст» Й. В. Гете: Містерія. Міф. Утопія: До проблеми духовної сутності людини в німецькій літературі на рубежі 18–19 ст.» (К., 2002); «Естетика Й. В. Гете: Дослідження» (К., 2002); «Зарубіжна література від античності до початку XIX сторіччя: Історико-естетичний нарис» (К., 2004, друге вид., випр. і доповн. – 2007; третє вид. – 2013); «Класики і романтики: Штудії з історії німецької літератури XVIII–XIX століть» (К., 2013); «Урок літератури: Роздуми літературознавця про шкільну методичку» (К., 2013); «Опилки і лабіринт: Книга естетичних фрагментів» (К., 2015) та ін..

Вітаємо нашого постійного автора, члена редакційної колегії і давнього друга журналу з високою нагородою і бажаємо міцного творчого потенціалу, натхнення, успіхів.

Редакція журналу
«Всесвітня література в школах України»

ванні «дорослої» моди і поширює свій вплив навіть на дитинство³. «Транссексуали» фігурують у дитячих фільмах як життєва і естетична норма⁴. За цих умов роль шкільного педагога та культурних батьків відсувається далеко на задній план перед телевізійними «гуру» та рекламою.

У 1980-ті роки ми спостерігаємо принципове оновлення дитячої літератури на Заході, зростання суспільного інтересу до неї, успішний розвиток комерційної гілки на її основі, появу модних бестселерів. **Дитина стає прибутковою мішенню книжкового ринку.**

На нашу думку, на рубежі ХХ–ХХІ ст. найсуттєвіше вплинули на радикальне оновлення підліткових і юнацьких естетичних інтересів в руслі постмодернізму такі твори, як романи Толкіна, кіносеріал «Зоряні війни» та багатотомна історія Гаррі Поттера. Останній твір був задуманий спеціально для переорієнтації естетичних смаків майбутнього покоління «епохи безмежного споживання» в Європі та США. Книжки цієї серії виходили протягом 15 років. Саме стільки треба було, щоб ціле покоління дітей подорослішало, стало батьками та було готове прищеплювати уже власним маленьким дітям цілком нові смаки. Як тільки «демографічне питання» було розв'язане, потреба у продовженні літературного серіалу (9 томів) відпала. Можна залишити осторонь питання про справжнього автора (чи авторів) літературного серіалу; проте немає сумнівів у тому, що це був ретельно продуманий довготривалий комерційно-ідеологічний проект.

Талановиті твори скандинавіста Д. Р. Р. Толкіна започаткували цілий жанровий напрям «фентезі», багатотомність яких також ставила за мету утримати на тривалий час увагу підлітків і здійснити естетичну переорієнтацію їхніх смаків⁵.

Після названих трьох мистецьких «хитів» смаки підлітків і молоді суттєво змінилися. За останні два десятки років підліток втратив інтерес до літератури громадянського і патріотичного змісту. Відійшла далеко на задній план тема підготовки дитини до соціально активного життя, до суспільної творчості. Значно знизився інтерес до життя самого реального суспільства. А «свобода» розглядається уже не як поняття колективне, зокрема соціальне та економічне, не як свобода від маніпуляції свідомістю, але тільки як можливість партикулярного індивіда задовольняти власні прагматичні потреби та як свобода обирати «свій» варіант «істини»⁶. Під-

літки перестали читати твори, які розкривали стан соціально неможливих чи політично пригноблених верств населення та цілих народів, їхню боротьбу за соціальну справедливість та пробуджували гаряче співчуття до них («Овід», «Хатинка дядечка Тома», «Знедолені», «Діти підземелля», «Мартін Іден»...).

Натомість з'явилася ціла плеяда героїв-чарівників та захисників, які вступали у двобій із «злими» чарівниками й успішно перемагали їх. Соціальні конфлікти звільняли місце конфліктам казково-чарівним, де знедоленим і ображеним залишалося тільки пасивно чекати. Але читач, вихований на класичних творах, не розумів, як можна співчувати цим цілком пересічним людям – фактично обивателям з невиразними життєвими інтересами, вузьким кругозором, із млявими або просто істеричними емоціями?

Нова дитяча література уже не розкриває світ в його історичних вимірах. Підліток сприймає як вигадані, міфологізовані, демонізовані маски реальних історичних осіб, що присутні у шкільних програмах з літератури та історії, зокрема й тих, кому сучасне суспільство завдячує своїми високими цінностями та правами. Та у постмодерному суспільстві з національною і соціальною структурою, подібною до амальгами, не може бути стійкого інтересу до біографій національних лідерів та духовних вождів. Оскільки людина сучасної споживацької цивілізації живе у світі речей і послуг, доступних за гроші, то і реальний історичний світ постає перед молодим читачем як світ екзотичного «реквізиту», який не історичною правдивістю приваблює і не важким переплетінням людським доль зворушує, а вабить і стомлює, як розмаїтий асортимент на полицях гіпермаркета іграшок.

Усе це стосується і світу високих почуттів, насамперед кохання, яке в сучасних фентезі зображається лише як такий собі естетичний різновид сексуальності, варіант захопливого сексуального «іміджу» чи еротичної пригоди. Свою роль відіграла тут знаменита лялька Барбі. Ось уже кілька десятиліть вона втілює для підлітка мрію про «ідеальну жіночість», подану в готовому «комплекті» – одяг, зовнішній вигляд, тип краси, обстановка, життєві плани..., а згодом додався ще ідеальний «бой-френд» Кен, а також ще одна крихітна лялька – дитина, яку Барбі має народити від Кена і яку можна вставити у спеціальний виїм у пластмасовому животі дівчини.

³Знамениті кінозірки США Анджеліна Джолі і Бред Пітт серйозно обмірковують питання про хірургічне перетворення на хлопчика своєї п'ятирічної дочки, в якій проявляється активний і бойовий темперамент.

⁴У кінофільмі «Шрек». Розпочавши цілком безневинно у «Зоряних війнах» тему «трансантропідів» у далеких світах, «фентезійні» фільми поступово привчили дитину сприймати «транссексуальність» як звичайну життєву норму. За свідченням учених, нав'язана рекламою мода на такі трансформації в рази перевищує справжню біологічну необхідність.

⁵Див. докладніше: Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. – К.: ВД «КМА», 2015. – С. 310–317; додається змістовний список літератури про «фентезі» як ідеологічний проект.

⁶За твердженням соціолога, «бути вільним у британському розумінні означає купувати товари англійської метрополії; для мешканця США бути вільним означає мати свободу найнятися в транснаціональну корпорацію на роботу». З українських шкільних програм із зарубіжної літератури послідовно вилучалися твори, де свобода трактувалася як колективна свобода, натомість пропонували тексти, де зразком «вільного» вибору індивіда представляли одностатеве кохання.

У нового покоління читачів, які пережили ґрунтовну «барбізацію почуттів», спотворені уявлення про найтонший, найделікатніший механізм духовного життя і продовження роду людського – про інтимні стосунки між статями. Тому вони сприймають їх або в огрубленому плані набуття «сексуального досвіду», або як псевдоромантичну фантазійність, такий собі поведінковий «імідж». Їм уже важко зрозуміти психологічну мотивацію в класичних творах, де кохання розкривається як високий зразок моральних відносин, що, на відміну від «фентезі», справді мають місце в житті **реальних** людей. Трактовка любові лише як варіанта сексуальності розриває зв'язок між усіма сукупними відтінками цього поняття, які утворилися історично і набули суспільного значення: любов до людини (протилежної статі, батьків, дитини...), до батьківщини, до рідної мови, до Бога, до мистецтва, до краси природи тощо.

Так само спотворені уявлення про прямі, відкриті стосунки між людьми, про чоловічу дружбу, про жіночу дружбу. Психологічно тонка менталь-

ність індивідуального спілкування руйнується на очах. Так виховується людина постмодерну – «*homo non-indignans*», людина, що втратила здатність обурюватися і протестувати⁷.

Вигадані «фентезійні», «екзистенційні» та інші літературні конфлікти фактично знецінили і звели нанівець уже на межі 1990–2000-х років класичні естетичні категорії героїчного, трагічного, сатиричного, які орієнтували читача на глибше розуміння **реального** життя. Через «штучність», вигаданість людських взаємин суттєво були схематизовані та значною мірою спотворені також високі **моральні** категорії. Як наслідок, сучасній дитині дуже не просто адекватно сприймати високоідейну літературу класики.

Безперечно, на Заході є серйозні дитячі письменники, які обстоюють високі цінності і звертаються до дітей як до своїх майбутніх духовних спільників. Проте їх не так багато і їм важко боротися з панівною сучасною тенденцією подавати літературу тільки як окрему комерційну гілку дозвілля і розваги.

⁷ Докладніше див.: Шалагінов Б. Б. Про аромат влади і аромат рабства: роздуми до ювілею роману Патріка Зюскінда // Всесвіт: журнал іноземної літератури. – 2015, №1/2. – С. 222–229.

НОБЕЛІАНТ - 2015

Нобелівську премію 2015 р. з літератури отримала білоруська письменниця Світлана АЛЕКСІЄВИЧ. Премію присуджено за «багатоголосу творчість – пам'ятник стражданню й мужності в наш час». Найвідоміші твори С. Алексієвич – «У війни не жіноче обличчя», «Чорнобильська молитва», «Час секонд-хенд».

ВІТАЄМО

Золотими осінніми днями відзначає свій ювілей учитель-методист Технічного ліцею Шевченківського району м. Києва Ірина Володимирівна МЕГЕДЬ. «Для неординарної особистості й вітання має бути оригінальним», – вирішили колеги і написали акроетюд, в якому спробували висвітлити людські та фахові якості ювілярки.

Іноді вражає обдарованість людини, покликаної змінювати світ на краще.

Розв'язувати безліч завдань, але вміти знайти час для друга,

Інтуїтивно осягати сутність речей,

Надихати на пошук нового у відомому,

Активувати творчі здібності, знаходити красу та неповторність в усьому –

Майстриня своєї справи і слова, вона спонукає сягати у глибину думки і діяти.

Еверести літератури вже не раз падали їй до ніг.

Говорить правду, але пильнує, щоб не завдати болю.

Емоції, інтуїція та душевність – її стихія.

Ділиться щедро усім, що вміє та знає, аби одного дня світ таки став кращим.

*З найкращими побажаннями
Колеги, друзі, однодумці*

Редакція журналу «Всесвітня література в школах України»